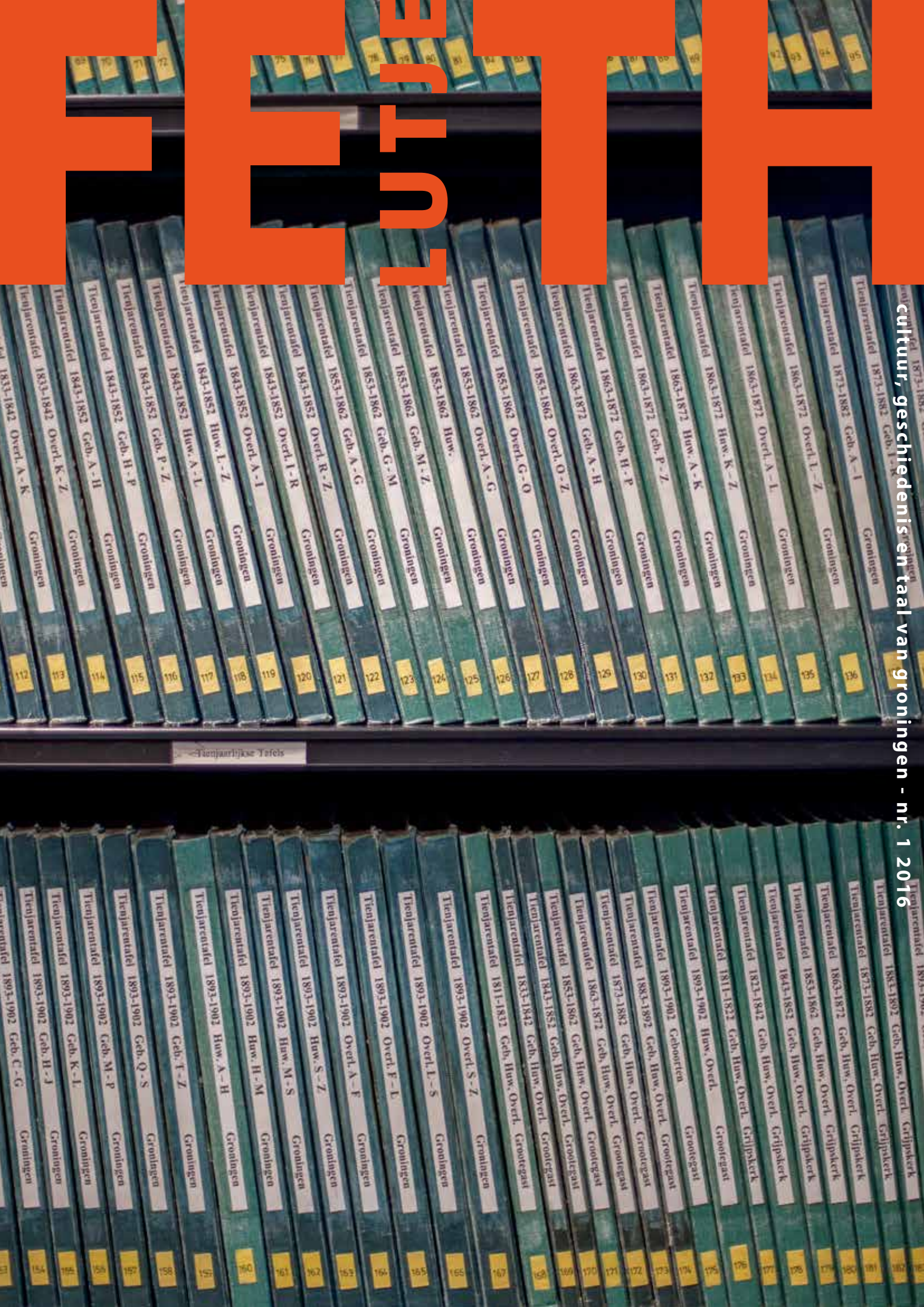

FEITH

Lutje FEITH is een gezamenlijke uitgave van het Huis van de Groninger Cultuur, het Regionaal Historisch Centrum Groninger Archieven, het Gronings AudioVisueel Archief, het Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen en de cultuurhistorische vereniging Stad en Lande.

Cascadeplein 4 is de gezamenlijke voordeur. In Cascadeplein 4 wordt onderzoek over de Groninger geschiedenis en de Groninger cultuur gepresenteerd door middel van tentoonstellingen, publicaties en publieksinformatie.

INHOUD

- 3. Meewerken aan AlleGroningers.nl**
door Klaas Niemeijer
- 4. Poortje Juffer Margaretha Gasthuis in oude glorie hersteld**
door Gino Huiskes
- 5. Seks, drugs en rock-'n-roll bij WAARK**
door Harm van den Berg
- 6. "Wij vonden hem allemaal een jofele vent"**
door Hadewijch Zwart
- 7. Inbreng filmmateriaal blijft groeien**
door René Duursma

COLOFON

Oplage: 2.500

Redactie: Eddy de Jonge, Harma Rozema-Woldhuis

Vaste medewerkers:

René Duursma, correspondent GAVA
Jan Glas, correspondent Huis van de Groninger Cultuur
Eddy de Jonge, correspondent Stad en Lande
Bettie Jongejan, correspondent OVCG
Jona van Keulen, correspondent RHC Groninger Archieven

Aan dit nummer werkten mee:

Harm van den Berg, Michael Hermse, Gino Huiskes,
Klaas Niemeijer, Hadewijch Zwart

Ontwerp: Richard Bos, Wergea

Fotografie: Tymen Jan Bronda, Marij Kloosterhof,
Klaas Niemeijer, H.G. Schaap, Henk Veenstra

Druk: Koninklijke Van Gorcum BV, Assen

Afbeelding omslag

Voorkant: Foto Marij Kloosterhof
Achterkant: Etalage Rijwielenfabriek Fongers, Pasen 1941.
Uitsnede foto collectie RHC Groninger Archieven (1300-723/20)

ISSN: 2214-2258

Contact:

Redactie Lutje FEITH
Cascadeplein 4, 9726 AD Groningen
Postbus 30040, 9700 RM Groningen
Telefoon: 050-5992000
E-mail: lutjefeith@groningerarchieven.nl

www.huisvandegroningercultuur.nl
www.groningerarchieven.nl
www.gava.nl
www.ovcg.nl
www.stad-lande.nl

Auteursrecht is voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden openbaar gemaakt of vervoelvoudigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. De redactie behoudt zich het recht voor (ingezonden) stukken in te korten, aan te passen of niet te plaatsen. Ingezonden brieven vallen niet onder verantwoordelijkheid van de redactie.

MEEWERKEN AAN ALLEGRONINGERS.NL

Vrijwillige medewerkers van AlleGroningers.nl Klaas Niemeijer en Harry Timmer hebben een bezoek gebracht aan iemand die meehelpt de website te verbeteren.

door Klaas Niemeijer

Alle gegevens in AlleGroningers.nl zijn handmatig ingevoerd. In het begin vanaf fotokopieën, tegenwoordig vanaf scans. Hierdoor is het lezen van de akten van de burgerlijke stand gemakkelijker geworden en is de kans op fouten kleiner. Maar het vullen van de database blijft mensenwerk.

Sinds een paar jaar heeft de gebruiker van AlleGroningers.nl de mogelijkheid om direct opmerkingen te sturen. Dat levert veel reacties op. Niet alleen uit Nederland, maar ook uit bijvoorbeeld Zuid-Korea, Canada, de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Duitsland. Een min of meer vaste kring correspondenten helpt de website te verbeteren en hier komen leuke contacten uit voort. Daarnaast zijn mensen enthousiast dat hun opmerkingen zo snel worden beantwoord én verwerkt.

Elke dag verwerken we de opmerkingen en met veel plezier. Niet alle meldingen zijn terecht. Een fout die een ambtenaar in het verleden heeft gemaakt bijvoorbeeld wordt niet hersteld. En tante Titia heette toch echt Tietje. De tekst in de akte geldt, die houden wij aan.

In juli vorig jaar kwam de eerste melding van ene mevrouw W.L. van der Endt-Lieverse uit Zeeland. Over haar voorouders in

Bellingwolde. Daarna volgden meer opmerkingen, die niets meer met haar voor- geslacht te maken hadden. Toen wij haar mailden dat wij werkten aan ons 'utopisch ideaal: een foutloze website' dacht zij, laat ik die jongens eens helpen! Eerlijk gezegd waren we verbaasd over welke fouten zij vond. Op de vraag wat het geheim van de smid was, was haar laconieke antwoord: "Ik ben goudsmid geweest". Aan het eind van het voorbije jaar bleek haar aantal meldingen veel groter dan dat van anderen.

We hebben haar gevraagd of ze het leuk zou vinden om nader kennis te maken. We waren hartelijk welkom. Medio januari reisden we met de trein naar Goes. Mevrouw Van der Endt stond ons op te wachten. We moesten blijven eten: mosselen! Harry heeft haar laten zien wat er aan de achterkant van de website gebeurt en wat wij met haar meldingen doen. Heel bijzonder was haar eigen archief: een aantal notitieblaadjes die met een wasknijper bij

Klaas Niemeijer. Foto Marij Kloosterhof

elkaar werden gehouden. Eén bundel had een rode wasknijper: de prioriteitsmeldingen. Maar hoe ze de fouten vindt? Nee, dat weten we nog steeds niet! <<

Op www.allegroningers.nl kunt u personen vinden in alle doop-, trouw- en begraafboeken en alle openbare akten van de burgerlijke stand in de provincie Groningen, de scans daarvan bekijken en dus meewerken aan verbetering van de website.

Harry Timmer en mevrouw W.L. van der Endt-Lieverse. Foto Klaas Niemeijer

Klaas Niemeijer en Harry Timmer zijn al jaren actief als vrijwilliger bij de Groninger Archieven voor www.allegroningers.nl. Eerst deden ze invoerwerk. Tegenwoordig verzorgen ze aanvullingen, koppelen ze scans én verwerken ze dagelijks de talrijke reacties.

Op 9 januari 2016 werd het herstelde poortje van het Juffer Margaretha Gasthuis feestelijk 'geopend', voorafgaand aan het nieuwjaarsconcert van het Luthers Bach Ensemble. Het herstel van het poortje werd mogelijk gemaakt door subsidies van het Prins Bernhard Cultuurfonds, de gemeente Groningen en het monumentenfonds van de Vereniging Stad en Lande. *door Gino Huiskes*

POORTJE JUFFER MARGARETHA GASTHUIS IN OUDE GLORIE HERSTELD

Het poortje aan de Haddingestraat in Groningen dateert oorspronkelijk uit 1923. Een ronde boog met een houten deur gaf toegang tot het daarachter gelegen nieuwe hofje van het gasthuis. Boven de deur een steen met het opschrift *Juffer Margaretha Gasthuis*. Aan het einde van de vorige eeuw maakte het poortje plaats voor een hek, waardoor het hofje en de overige gebouwen van de Lutherse Gemeente beter bereikbaar werden voor rolstoelgebruikers. Mooier werd de toegang bepaald niet door deze ingreep. De gevelsteen bleef wel behouden.

Het besluit tot afbraak van het poortje is nu teruggedraaid. De gemetselde boog is in ere hersteld, met dien verstande dat de doorgang iets breder is geworden. De gevelsteen is gerestaureerd en teruggeplaatst.

Wat gaat er eigenlijk schuil achter deze nu weer fraaie poort? We vroegen het aan de voorzitter van de Stichting Juffer Margaretha Gasthuis. Hij vertelt dat het hofje onderdeel is van een complex van zes appartementen aan de kant van de Haddingestraat en vijf hofjeswoningen. De appartementen zijn in 1923 gebouwd in het voormalige Lutherse weeshuis en de woningen zijn gebouwd op het afgebroken achterhuis van dat weeshuis.

Het Juffer Margaretha Gasthuis was oorspronkelijk bedoeld als huisvesting voor ouden van dagen van de Lutherse Gemeente. Nog steeds hebben veel bewoners affiniteit met de Lutherse Gemeente, bijvoorbeeld in de vorm van het zingen in de daaraan gelieerde koren. Het gaat niet meer alleen om ouden van dagen, wel om

alleenwonenden, soms net afgestudeerd, soms net met pensioen.

De stichting die nu het Juffer Margaretha Gasthuis beheert, fungeert als een kleine woningstichting, hoewel er geen sprake is van een echte corporatie. Uit de huren kunnen de panden worden onderhouden en gerenoveerd. Dat gebeurt zorgvuldig; inmiddels is het hele complex van het gasthuis, net als de naastgelegen Lutherse kerk en de Lutherzaal, tot monument verklaard. Met nu dus ook weer een monumentale toegangspoort met houten deur, die 's avonds door één van de bewoners wordt gesloten. <<

Links: Poortje Haddingestraat 23, 10-11-1977. Foto H.G. Schaap, collectie RHC Groninger Archieven (1785-29312)

Rechts: Het poortje in oude luister hersteld. Architect: UCA Groningen (Wieger Zandstra); deur: fa. Van der Plas, Assen; metselwerk: Metselbedrijf Van Houten, Groningen. Foto Tymen Jan Bronda

Ik goa noar Tahiti. Foto Henk Veenstra

SEKS, DRUGS EN ROCK-'N-ROLL BIJ WAARK

Een bestuurslid van Theatergroep WAARK omschreef op de recent gehouden nieuwjaarsvisite de nieuwe productie van het gezelschap kortweg met: seks, drugs en rock-'n-roll. Maar dan wel in de dertiende eeuw. Hoe dat allemaal precies in zijn werk ging 700 jaar terug, zal in het voorjaar van 2017 duidelijk worden, dan namelijk is de première van het volgende stuk. De werktitel is: *De Menalda-vetes*. door Harm van den Berg

Na twee ernstige, dramatische stukken, over Hendrik Nicolaas Werkman (*Ik goa noar Tahiti*) en daarvoor over de scheepsbouwer Bepol (*De Nije Man*), beide zeer gewaardeerd door het publiek, kiest WAARK nu voor een afwisselend spannend en absurd vrolijk verhaal. De kern is een geweldadige ruzie waarbij vier families, twee aan twee, betrokken zijn: de Me-

nalda's, de Snelgra's, de Walberta's en de Folbertingen. Aanleiding is de wilde schoonheid Yda die trouwde met Ebbo Menalda uit Hellum (of aan hem werd uitgehuwelijkt). Zij vluchtte terug naar haar ouders in Menterwolde en verklaarde dat ze nooit met Ebbo had willen trouwen. Daarentegen al te graag met Folbert uit Midwolda. Enige tijd later blijkt dat Ebbo het gedrag van Yda niet accepteert en een strafexpeditie naar haar nieuwe onderkomen is het gevolg. De Menalda's krijgen hulp van de Walberta's uit Scheemda. De mooie Yda, haar kersverse echtgenoot en zijn vader Dirk worden gevangen genomen. En dan begint het spektakel pas goed, gijzelingen, wraakacties, brand-schatting. Binnen de kortste keren staat een flink deel van de provincie op zijn kop. Rechters of wat hiervoor doorgaat in die tijd, kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders tot en met de bisschop van Munster komen er aan te pas. En als de eerste

Menalda-vete is geluwd, barst enkele jaren later de tweede los. Met dezelfde spelers.

Voor het scenario van dit stuk heeft WAARK de schrijver Jan Veldman gevraagd en Jack Nieborg voor de regie. Maar tot eind april is de spelersgroep van WAARK nog te zien in het drama *Ik goa noar Tahiti*, over de laatste dagen van drukker-kunstenaar Hendrik Nicolaas Werkman. Hij wordt door de Duitsers vermoord bij Bakkeveen. De allerlaatste voorstellingen zijn in het Der Aa-theater in de stad (zie hiervoor de spelerslijst op www.waark.nl). Het aangrijpende stuk, waarvan de titel onder meer verwijst naar Werkmans droomwereld, is ter gelegenheid van het Werkmanjaar 2015 al negentien keer gespeeld voor ruim 2000 bezoekers. De tekst is van Ger Beukenkamp, de Groningse vertaling van Jan Glas. Sommige voorstellingen worden gecombineerd met een boeiende lezing door Jikke van der Spek, die als gastconservator van het Groninger Museum een expositie over Werkman samenstelde. <<

Theatergroep WAARK brengt Groningstalig theater van hoge kwaliteit. Het Huis van de Groninger Cultuur steunt WAARK jaarlijks met een financiële bijdrage.

“WIJ VONDEN HEM ALLEMAAL EEN JOFELE VENT”

Voor haar Bachelorscriptie *Geschiedenis onderzocht* OVCG-stagiaire Hadewijch Zwart de memoires van SD'er Harm Bouman (1917-2000). Daarin beschrijft hij niet alleen zijn dienstverband als *Polizei Angestellter* bij de *Sicherheitsdienst* Groningen, maar ook zijn ervaringen als Nederlands soldaat tijdens de Duitse inval in 1940. Zwart sprak met Jan Boerema (1919) die met Bouman in het Nederlandse leger diende. Hij plaatst vraagtekens bij Boumans memoires. *door Hadewijch Zwart*

Boerema, boerenzoon uit Nuis, meldde zich op 24 oktober 1938 voor de dienstplicht. In maart 1939 ging hij naar het grensgebied tussen Nederland en Duitsland. In Boneschans en later in Bellingwedde namen hij en zijn collega-soldaten intrek bij boeren.

Om de jonge soldaten op de oorlog voor te bereiden, onderwierpen de officieren hen aan oefenaanvallen. Op een goed moment stormde een sergeant hun slaapzaal binnen. Het was Bouman, met in zijn hand een fles 'schilletje', waaruit elke soldaat een slok moest nemen. Boerema herkende dit drankje, dat vaker in tijden van oorlog aan soldaten werd uitgedeeld om moed in te drinken. Het leek dus menens. Maar Bouman speelde toneel. Boerema: "Wij vonden hem allemaal een jofele vent".

Bij oefeningen zou het niet lang blijven. Op 10 mei 1940 brak de oorlog uit. De Nederlandse overgave kwam voor de soldaten aan het front als een grote schok. Bouman reageerde furieus. In zijn memoires beschrijft hij zijn teleurstelling. Hij voelde zich verraden door de Nederlandse regering en bewonderde het goed georganiseerde Duitse leger.

De beweringen in de memoires zijn sterk overtrokken of onwaar, aldus Boerema. Manschappen die weigerden hun bed uit te komen, kwamen niet weg met een paar nachtkes cel in de marechausseekazerne. Soldaten die uit onvrede stalmuren omver duwden: pure fantasie, aldus Boerema.

Begin mei 1943 troffen Boerema en Bouman elkaar weer in Groningen. Enkele dagen ervoor waren de voormalige

Nederlandse soldaten opgeroepen zich te melden voor krijgsgevangenschap in Duitsland. Vele oud-soldaten, waaronder Boerema, spraken af dat alleen degenen met een *Ausweis* zich zouden melden in Assen. Quasi-nonchalant vroeg Bouman aan Boerema waarom hij diens vriend Piet niet had gezien. Piet had geen *Ausweis* en had zich opzettelijk niet gemeld. Desondanks antwoordde Boerema dat Piet er wel degelijk was geweest. Bouman geloofde het duidelijk niet, wat Boerema beangstigde.

Later is Bouman zelf langs Piet gegaan om hem te waarschuwen dat de SD hem op het spoor was. Na de oorlog gebruikte Bouman dit als voorbeeld om te bewijzen dat hij ook mensen probeerde te beschermen. Dit viel echter volledig in het niet bij de misdrijven: executies van verzetsmensen. Hij kreeg levenslang, een straf die later werd omgezet in 20 jaar.

Boerema's schriftelijke reactie op de memoires van Bouman en de Bachelorscriptie van Hadewijch Zwart worden toegevoegd aan de collectie OVCG. De memoires van Bouman, *De breede weg*, bevinden zich al in deze collectie. <<

Vier Nederlandse soldaten gemoedelijk op één fiets, met een soldaat erachter. Harm Bouman (middelste figuur) rijdt de fiets en Jan Boerema (meest links) zit voorop de fiets. Op de achtergrond staat het 'schoenmakershutje', de schoenmakerswerkplaats. Genomen in Boneschans bij de boerderij van boer Twiest, 1939. Privécollectie Jan Boerema

Jan Boerema op verlof bij zijn ouderlijk huis in Nuis, gekleed in verlofuniform. Privécollectie Jan Boerema

INBRENG FILMMATERIAAL BLIJFT GROEIEN

Na jaren van inbreng van films door particulieren, filmclubs, erfgoed- en culturele organisaties was het de laatste jaren de beurt aan videocollectieven en bedrijven om videobanden te schenken aan het GAVA.

door René Duursma

Deze collecties waren niet klein, de GAVA-collectie groeide soms op één dag met 850 items. We hadden bij GAVA het idee dat het met de inbreng van film wel minder zou worden in de loop der jaren, maar niets is minder waar. Een klein onderzoekje leert ons dat er juist meer films binnen komen. Alleen al in december 2015 en januari 2016 ontvingen we rond de 140 films. En de collectie wordt ook steeds gevarieerder.

Begin februari van dit jaar kwamen een aantal mensen van Koninklijke Kentalis langs. Kentalis geeft onderwijs, doet gehooronderzoek en geeft zorg en begeleiding aan iedereen die moeite heeft met horen en communiceren. Hoe soepel dat gaat heb ik aan den lijve mogen ondervinden. Een van de mensen van Kentalis was slechthorend, maar de doventolk was een prima intermediair en de communicatie verliep uitstekend.

Ze brachten vier verhuisdozen met films mee, voornamelijk werkkopieën van de film

Voor wie niet horen kan... gemaakt door Anton Stoelwinder. Deze film is heel vaak geprojecteerd voor groepen belangstellenden. Er zijn dan ook een aantal kopieën van. Het is een voorlichtingsfilm uit 1980 (collectie GAVA nr. AV2632) over het werk van Doofstommeninstituut H.D. Guyot, inmiddels onderdeel van Kentalis. Deze

film zal opnieuw worden gescand en is over enige tijd te zien op ons Vimeokanaal en via www.gava.nl.

Verder namen de mensen van Kentalis films mee die iets ouder zijn, van kort na de Tweede Wereldoorlog en er is zelfs een spool bij met films vanaf 1940. We zijn benieuwd wat hierop staat. Kentalis is erg met de geschiedenis van de doven in Nederland bezig geweest. Onlangs verscheen de website www.dovenshoah.nl waarop van alles te vinden is over de Nederlandse dove Joodse slachtoffers van het nazi-regime. Daarnaast is de site www.dewereldvankentalis.nl gelanceerd. Mooi (audiovisueel) vormgegeven laat deze website de geschiedenis van het dovenonderwijs in Nederland voorbij komen. Heel interessant en het was de aanleiding voor ons om contact op te nemen met Kentalis om het AV-materiaal dat ze nog hadden liggen ook naar GAVA te brengen. Het papieren archief was al overgedragen aan de Groninger Archieven. Er zal nog een kleine aanvulling gebracht worden in de vorm van videobanden, en die zullen dan ook weer online te zien zijn. <<

Stills uit *Voor wie niet horen kan*. Collectie GAVA (AV2632)

